

удовлетворению возросших интеллектуальных потребностей населения Украины XIX – начале XX ст.

Ключевые слова: университет, высшее учебное заведение, академическая свобода, академическая автономия, вариативный и инвариантный компонент, самореализация, студент, преподаватель.

Larisa V. Korzh-Usenko. University Autonomy in Ukrainian Higher Education in the 19th – early 20th century.

Summary. University autonomy, reinforced by the Law of Ukraine «On Higher Education», requires harmonization of relations between the state and university community in providing academic sustainability.

The paper aims to generalize historical and educational dimension of implementing the idea of academic freedom, as well as search for ways to improve organization of educational process in higher education in the 19th – early 20th century. It is proven that private higher education establishments were integral in implementing the ideas of academic freedom during the investigated period, for they provided multiple opportunities for students' creative self-realization.

The influence of Russian Empire government policy on realization of academic freedom right in higher education during the investigated period is characterized. The advantages of subject system of education introduced in early 20th century are substantiated, the system gave students the right to select study courses and develop individual learning plans. It is stated that increase in students' motivation for academic work as well as creative atmosphere of common research encouraged cooperation between participants of learning process.

Key words: university, higher education establishment, academic freedom, academic autonomy, variant and invariant component, self-realization, student, professor.

УДК 378

КРАВЧЕНКО І.М.,

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, м. Київ, Україна

МЕТОД ПРОЕКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА: З ДОСВІДУ РОБОТИ

Навчальна дисципліна «Педагогіка вищої школи» відіграє провідну роль у підготовці майбутнього викладача. Метою її викладання має бути оволодіння магістрантами знаннями в галузі теорії і практики освітнього і наукового процесу вищої школи, набуття компетентностей професійної діяльності у вищому навчальному закладі щодо виконання посадових обов'язків викладача, проведення науково-дослідної роботи, керівництва науковою діяльністю студентів, організації і управління освітнім процесом у вищому навчальному закладі в умовах розширення автономії ВНЗ, підвищення якості освітніх послуг, інтернаціоналізації вищої школи України.

Вважаємо, що досягненню цієї мети буде сприяти й застосування методу проектів.

Теоретичні та практичні основи методу проектів, проектної технології досліджувалися й досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими-педагогами такими, як: В.Беспалько, Н.Борисова, Н.Голуб, В.Гузєєв, Д.Дьюї, Д.Жак, О.Карбованець, В.Кіппатрик, Є.Коллінгс, Н.Куруц, Т.Левін, А.Майорош, О.Пехота, Є.Полат, С.Сисоєва та інші. Окремі питання застосування методу

проектів у підготовці майбутнього вчителя, викладача висвітлюються у працях таких науковців, як: О.Ільяшева, Л.Козак, Л.Оршанський та інші.

Метою статті є розкриття особливостей методу проектів та обґрунтування можливостей його застосування під час викладання навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» майбутнім викладачам.

Зауважимо, що метод проектів виник у другій половині XIX ст. у школах США, який набув широкого застосування у XX ст. завдяки розвитку і впровадженню психологічних і педагогічних досліджень американських науковців (Дж.Дьюї, В.Кілпатрика, М.Меррі). Його також називали методом проблем і пов'язували з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Джоном Дьюї. Він запропонував будувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність школяра, урахуваючи особисті інтереси кожного і розкриваючи учням прагматичну важливість знань.

Педагогічні погляди Дж.Дьюї є теоретичною основою методу проектів, який обґрунтував американський педагог Вільям Кілпатрик [6, с. 87].

У сучасній педагогіці «метод проектів» розглядають як спосіб організації самостійної діяльності учнів, спрямований на вирішення завдань навчального проекту, що інтегрує в собі проблемний підхід, групові методи, рефлексивні, презентаційні, дослідницькі, пошукові й інші методики (Н.Пахомова); як спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином (Є.Полат); як технологію активної самостійної пізнавальної діяльності, яка орієнтована на творчу самореалізацію особистості студента і спрямована на підвищення його професійної підготовки у вищому навчальному закладі (І.Сергєєв) [3, с. 57]; як організацію навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів, як педагогічну технологію, що включає в себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю (С.Гончаренко)[1, с. 278 - 279].

В основу методу проектів покладена ідея, що відображає сутність поняття «проект», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні тієї чи іншої проблеми. Результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Щоб домогтися такого результату, необхідно вміти самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблеми, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки. Вирішення проблеми таким чином набуває характеру проектної діяльності [5, с. 120 - 121].

Під проектною діяльністю розуміють конструктивну і продуктивну діяльність особистості, спрямовану на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату у процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту [2, с. 717].

Неодмінною умовою проектної діяльності є наявність завчасно визначених уявлень про кінцевий продукт діяльності, етапів проектування.

Проектна діяльність – це дидактичний засіб розвитку, навчання і виховання, що дозволяє формувати і розвивати специфічні навички проектування, а саме вчити: проблематизації (розгляду проблемного поля та виділенню підпроблем, формулюванню головної проблеми та задачі, яка впливає з цієї проблеми); цілепокладанню та плануванню діяльності; самоаналізу і рефлексії; презентації своєї діяльності та результатів; вмінню готувати матеріал для проведення

презентації в наочній формі, використовуючи для цього спеціально підготовлений продукт проектування; пошуку потрібної інформації, виокремленню та засвоєнню необхідного знання з інформаційного поля; практичному застосуванню знань, умінь, навичок, компетентностей у різноманітних ситуаціях; вибору, освоєнню та використанню адекватної технології створення продукту проектування; проведенню дослідження (аналізу, синтезу, узагальненню) [2, с. 717 - 718].

Навчальні проекти класифікують за різними критеріями: 1) за домінуючою в проекті діяльністю (дослідницькі, інформаційні, ігрові (рольові), творчі, телекомунікаційні, прикладні); 2) за кількістю учасників проекту (індивідуальні, парні, групові (колективні)); 3) за тривалістю виконання (короткострокові, середньої тривалості (від тижня до місяця), довгострокові (від місяця до кількох місяців)); 4) за характером партнерської взаємодії між учасниками (кооперативні, змагальні, конкурсні); 5) за рівнем реалізації міжпредметних зв'язків (монопредметні, міжпредметні, надпредметні); 6) за характером координації проекту (проекти з відкритою, явною координацією (координатор не нав'язливо спрямовує роботу учасників, організовуючи в разі потреби окремі етапи проекту), проекти з прихованою координацією (координатор не виявляє себе в управлінні роботою над проектом, а є його повноправним учасником); 7) за метою і характером проектної діяльності (інформаційні, ознайомлювальні, пригодницькі, мистецькі, науково-пошукові, конструкційні, виробничі) [6, с. 99 - 100].

Педагогічне проектування відбувається в кілька етапів та має відповідати певним умовам.

Вважається, що проектна технологія є однією з інноваційних технологій навчання і виховання, яка поєднує теоретичні знання та їх практичне застосування для розв'язання конкретних життєвих чи професійних проблем, що застосування проектних технологій у підготовці майбутніх викладачів сприяє створенню умов для глибокого й повного засвоєння навчального матеріалу курсу; виробленню вмінь і навичок проектування майбутньої педагогічної діяльності; розвитку гнучкості та критичності мислення, творчих і дослідницьких здібностей; підвищенню комунікативної активності, формуванню здатності до інноваційної діяльності [3, с. 63]. З огляду на це хочемо обґрунтувати можливості застосування методу проектів під час викладання навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» та поділитися досвідом використання даного методу.

Зокрема, магістрантам спеціальності «Педагогіка вищої школи» під час вивчення одноіменного навчального курсу в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова пропонується розробка проектів (міні-проектів), що мають на меті одночасно: 1) систематизацію, закріплення і поглиблення теоретичних і практичних знань з педагогіки вищої школи, застосування цих знань при вирішенні конкретних науково-методичних завдань; 2) удосконалення форм і методів самостійної роботи та контролю за нею, оволодіння методикою науково-дослідницької діяльності та формування навичок розробки, оформлення і презентації отриманих результатів; 3) з'ясування ступеня підготовки випускника до професійної творчої діяльності у вищій школі. Міні-проект виконує функцію творчої роботи, що дозволяє більш глибоко оволодіти програмним матеріалом з педагогіки вищої школи та методикою її викладання. Важливим завданням проекту має стати й максимальне наближення організації навчально-виховного процесу до реальних умов праці майбутніх викладачів, забезпечення його ефективності.

Для ефективного застосування методу проектів під час викладання навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» слід дотримуватися певних

педагогічних умов. І тут ми погоджуємося з педагогічними умовами, обґрунтованими Л.Козак: 1) значущість в дослідницькому і творчому плані проблеми та її усвідомлення учасниками навчально-виховного процесу (магістранти повинні усвідомлювати теоретичну і практичну значущість завдань для їх професійного зростання); 2) професійна спрямованість та реальність виконання запропонованих завдань (проекти мають бути пов'язані з майбутньою професійною діяльністю і мати практичне значення); 3) структуризація змістової частини проекту (чітко планування етапів виконання проекту); 4) самостійність магістрантів у виконанні проектів (важливо чітко встановити обсяг і зміст самостійної роботи кожного учасника проекту); 5) використання дослідницьких методів; 6) суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників навчально-виховного процесу; 7) ресурсно-диференційований підхід до використання проектних методик, що передбачає урахування можливостей викладача та рівня підготовленості й індивідуальних особливостей магістрантів; 8) адекватність системи контролю за виконанням проекту відповідно до складності завдань (форми та методи контролю повинні бути методично обґрунтованими) [3, с. 58].

Студентам надається можливість обрати тему за власним уподобанням із запропонованого переліку або запропонувати свою. Зокрема, це можуть бути такі теми: «Формування суб'єкт-суб'єктних виховальних відносин «викладач-студент», «Ігрові технології у вищій школі», «Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи», «Активні нетрадиційні лекції», «Тренінгові технології у вищій школі», «Навчання у співробітництві (навчання в малих групах)», «Інноваційні технології навчання у ВНЗ», «Сучасні педагогічні технології» та ін. Тобто це теми, що винесені на самостійне опрацювання або можуть поглиблювати програмний матеріал з педагогіки вищої школи. У будь-якому випадку, це ті теми, до яких магістранти будуть звертатися у своїй подальшій професійній діяльності, зокрема, під час викладання навчального курсу «Педагогіка вищої школи» та інших педагогічних дисциплін.

Проект складається з двох частин: теоретичної і методичної. Перша частина включає написання студентом реферату (конспекту лекції) за обраною темою. Друга – розробку: 1) презентації у програмі PowerPoint за темою; 2) питань для контролю та самоконтролю знань студентів (за змістом реферату) (10 пит.); 3) питань і завдань для самостійної роботи студентів за обраною темою (10 пит.); 4) питань для дискусії за обраною темою (2-3 пит.); 5) тестових завдань за обраною темою (10 завдань).

Таким чином, виконання проекту сприятиме вдосконаленню навичок здобувати, аналізувати, узагальнювати потрібну інформацію, здійснювати проблемно-пошукову діяльність; сприятиме формуванню здатності організовувати і здійснювати навчально-методичну, наукову і виховну роботу у вищій школі; здатності визначати зміст, розробляти методику викладання конкретної навчальної дисципліни, проводити відбір і структурування дидактичного матеріалу; здатності до проектування педагогічних технологій, форм і методів організації освітнього процесу у ВНЗ; здатності відбирати та впроваджувати інноваційні форми, технології, методи організації освітнього процесу у ВНЗ, оцінювати їх раціональність та ефективність; здатності раціонально планувати і організовувати самостійну роботу студентів, визначати і забезпечувати заходи її контролю; здатності розробляти та застосовувати засоби контролю та діагностування якості знань, умінь і компетентностей студентів.

Робота над проектом відбувається у кілька етапів: 1) обрання теми. На цьому етапі магістрантів ознайомлюють з темами, цілями проектів, способами

збору й аналізу інформації, формами представлення проміжних результатів та кінцевим продуктом проектної діяльності, критеріями оцінки результатів; 2) розробка теоретичної і методичної частини з можливістю отримання консультацій у викладача (тривалість етапу – місяць); 3) захист проекту. На семінарсько-практичних та тьюторських заняттях студенти мають можливість провести міні-лекцію (до 10-15 хв.) на обрану тему із застосуванням підготовленої презентації у програмі PowerPoint, провести дискусію та тестування; 4) колективне обговорення, експертиза, оцінювання результатів проекту. Під час обговорення важливо з'ясувати наскільки доповідачеві вдалося підібрати, узагальнити і якісно подати необхідний навчальний матеріал як майбутньому викладачеві, наскільки вдалою була форма подачі навчального матеріалу, який комплекс методів навчання було підбрано, чи вдалося організувати дискусію за обраною темою, чи правильно складені питання для контролю знань студентів, тестові завдання. Важливо забезпечити аналіз доповідачами перебігу та результатів своєї діяльності на всіх етапах, тобто рефлексію.

За провідним видом діяльності такі проекти можна віднести до інформаційно-прикладних (практико-орієнтованих), оскільки вони одночасно спрямовані на збір інформації про якийсь об'єкт, явище; передбачають ознайомлення учасників проекту з цією інновацією, її аналіз, узагальнення та спрямовані на створення конкретного виробу – методичної розробки. За кількістю учасників проекту – індивідуальні. За тривалістю проведення – середньотривалі. За метою і характером проектної діяльності – виробничі.

Тематика і завдання проектів підібрані таким чином, що майбутні викладачі зможуть у своїй професійній діяльності використовувати власні нароби, а отже результати проекту мають як теоретичне, так і практичне значення та педагогічну цінність.

Отже, ми вважаємо, що таким чином організована проектна діяльність під час викладання навчального курсу «Педагогіка вищої школи» буде сприяти оволодінню магістрантами знаннями в галузі теорії і практики освітнього і наукового процесу вищої школи, набуттю компетентностей професійної діяльності у вищому навчальному закладі щодо виконання посадових обов'язків викладача та допоможе здійснити ефективну організацію самостійної роботи студентів та контролю за нею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник / Гончаренко С.У. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Енциклопедія освіти / за ред. В.Г.Кременя. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Козак Л.В. Застосування проектних технологій у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології / Козак Л.В. // Педагогіка. – 2013. - С. 54 – 64.
4. Оршанський Л. Метод проектів у системі підготовки сучасного вчителя трудового навчання [Електронний ресурс] / Оршанський Л. Режим доступу до ресурсу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_3_15.pdf
5. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О. – К. : ЕКМО, 2011. – 320 с.
6. Чепіль М.М. Педагогічні технології : навч. посібник / М.М.Чепіль, Н.З.Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.

Кравченко І.М. Метод проектів у підготовці майбутнього викладача: з досвіду роботи

Анотація. Розкрито особливості методу проектів та обґрунтовано можливості його застосування під час викладання навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» майбутнім викладачам. Висвітлено досвід організації проектної діяльності студентів у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова. Визначено орієнтовну тематику проектів, їх мету, завдання, структуру, етапи роботи над ними.

Ключові слова: метод проектів, проектна технологія, проектна діяльність, педагогіка вищої школи, майбутній викладач.

Кравченко І.Н. Метод проектов в подготовке будущего преподавателя: с опыта работы

Аннотация. Раскрыты особенности метода проектов и обоснованы возможности его использования во время преподавания учебной дисциплины «Педагогика высшей школы» будущим преподавателям. Показан опыт организации проектной деятельности студентов в Национальном педагогическом университете имени М.П.Драгоманова. Определены ориентировочная тематика проектов, их цель, задачи, структура, этапы работы над ними.

Ключевые слова: метод проектов, проектная технология, проектная деятельность, педагогика высшей школы, будущий преподаватель.

Iryna M. Kravchenko: Projects implementation method in education of future lecturers: lessons learnt from previous experience

The peculiarities as well as possibilities of the projects' implementation method for teaching of the "Pedagogics of High School" to future lecturers are specified and justified in this article. The experience of projects' activities implementation by the students of National Pedagogical Dragomanov University are presented. The tentative themes of the projects, their objective, tasks, structure as well as stages of implementation are identified.

Key words: projects' implementation method; project technology; project activities; pedagogics of high school; future lecturer.

УДК 159.922

КУПРЄЄВА О.І.,

Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, м.Київ, Україна

**ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС ОСОБИСТІСНОГО
РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

Актуальність дослідження. Кожна людина на своєму життєвому шляху стикається з труднощами, переживає складні моменти, кризи та по різному їх долає. Одні, долаючи кризові ситуації, стають стійкішими, мудрішими, аналізують та використовують отриманий досвід, інші – розчаровуються у власних силах, приймають роль жертви, втрачають цілі та осмисленість життя. В повній мірі це стосується людей з хронічними соматичними захворюваннями, які кожного дня стикаються з викликами особливої структури. Які з одного боку, обумовлені їхніми хронічними соматичними захворюваннями та фізичними ушкодженнями, а з іншого боку зовнішніми ситуаціями, в яких люди з соматичними захворюваннями намагаються реалізувати свої рівні можливості та права.

Сьогодні, перед психологією особистості постають питання: як мотиваційно-смісловова сфера особистості її диспозиції опосередковують зв'язок травматичних